

SYRTSKÁ MĚLČINA (Ř. *syrtis* = písečná mělčina, Sk 27,17). Lod', na níž se plavil apoštol Pavel, musela učinit opatření, aby ji proud neodnesl do Velké Syrti (písčité šelf na Z od Kyrény na severoafrickém pobřeží). Nyní se záliv jmenuje Sidra. Jeho zrádných písků a vod se námořníci velmi obávali.

J.D.D.

ŠAALBÍM Emorejská vesnice nedaleko hory Heres a Ajalónu, na kterou zaútočili Danovci. Později si Emorejce podřídili Josefovci (Sd 1,35). Šaalbím tvořil spolu s Mákasem, Bét-šemešem, Elónem a Bét-chánanem druhou Šalomounovu správní oblast (1 Kr 4,9). Téměř jistě jde o stejnou vesnici jako Šaalabin, která je spolu s Ajalónem uvedena v soupisu Danova území (Joz 19,42), a Šaalbón, odkud pocházel Eljachba, jeden z Davidových bojovníků (2 S 23,32; 1 Pa 11,33). Jelikož se v obou případech hovoří o podobné oblasti, předpokládá se, že Šaalbím ze Sd 1,35 a 1 Kr

4,9 může být jedno a totéž místo. Těmto kontextům vyhovuje i poloha dnešního Selbitu 5 km SZ od Ajalónu a 13 km S od Bét-šemeše, i když tento název má odlišnou etymologii. Šaalbím může znamenat „liščí brloh“.

D.J.W.

ŠAARAJIM (hebr. *ša'arajim*).

1. Na ústupové cestě Pelištejců z Azeky, před rozcestím na Gat a Ekrón (1 S 17,52). Toto místo odpovídá Joz 15,36. Viz *GTT*, str. 318.

2. V 1 Pa 4,13 je totožné s *Šarúchen. J.P.U.L.

ŠÁFAN

1. Syn Asaljáše, zastávajícího úřad Jósijášova písaře. Chilkijáš mu oznámil nález Knihy zákona v chrámu (2 Kr 22,3; 2 Pa 34,8–24). Četl z ní před Jósijášem, který ho poslal k prorokyni Chuldě. Šáfan byl otcem nejméně tří synů:

1. Achíkama, pomocníka proroka Jeremjáše (2 Kr

22,12; 2 Pa 34,20; Jr 26,24);

2. Eleas, jemuž (ještě spolu s dalším mužem) Jeremjáš svěřil dopis adresovaný zajatcům do Babylónu (Jr 29,3);

3. Gemarjáš, který se snažil zabránit Jójakimovi, aby spálil svitek obsahující Jeremjášova proroctví (Jr 36,10–12,25). Šáfan měl vnuky Mikajáše (Jr 36,11,13) a Gedaljáše, judského správce po babylónských vpádech z let 589–587 př. Kr., který pomáhal Jeremjášovi (Jr 39,14).

2. Otec Jaazanjáše, v Ezechielově vidění obětoval modlám (Ez 8,11).

Přestože lze jméno spojit s hebr. *šāpān* = skalní jezevec, pro tvrzení, že by mohlo souviset s totemovým uctíváním, neexistují žádné důkazy (viz G. B. Gray, *Hebrew Proper Names*, 1896, str. 103).

D.J.W.

ŠAFÍR Město v Pelištejské nížině, proti němuž prorokoval Micheáš (Mi 1,11). Přesnou polohu Šafiru neznáme, ale je možné, že šlo o jednu ze tří osad es-Sūāfir u Ašdódu. Jeho určení jako Šamír (Joz 15,48; Sd 10,1n) je velmi nejisté.

R.J.W.

ŠÁLEM Místo, kde panoval Malkisedek (Gn 14,18; Žd 7,1,8), blízko doliny Šáve (Gn 14,17; označované jako „Dolina královská“). Je zmíněno paralelně se Sijónem (Ž 76,3). Podle Josepha (*Ant.* 1. 180) se obvykle ztotožňuje s lokalitou, kde ve starověku stál *Jeruzalém, město Šálemu, *Uru-saleem*, *uru-salimmu* z eg. klínopisů. To by odpovídalo trase, kterou se pravděpodobně ubíral Abraham při svém návratu z Damašku do Chebrónu a na níž se setkal s Malkisedekem. Ti, kdo předpokládají, že se vracel Jordánským údolím, udávají jeho polohu východněji, asi tam, kde leží *Salim. Samařané ztotožňují Šálem s Šálemem v Šekemu (Gn 33,18), V od Nábulusu, ale k tomu možná došlo díky starověkému soupeření s Judskem, kde je „Šálemská rokle“ známa ještě z dob Makabejců (Júd 4,4). V Jr 41,5 čte LXX (B) Šálem místo Šil.

Jméno *šálem* (ř. *Salem*) = bezpečný, pokojný, i když název Jeruzalém se často vykládá významem „založil Šálem“, což by naznačovalo existenci Božího jména Šálem. Ohledně nejstaršího výskytu tohoto tvaru jména sr. *šillēm* (Gn 46,24; Nu 26,49).

Výraz v Gn 33,18, v některých anglických verzích překládaný jako místní jméno Šálem. EP však preferuje adverbialní tvar od slovesa *šalēm* = být pokojný, což dává větší smysl. Shodný tvar *šalēm* se objevuje jako místní název v souvislosti s Malkisedekem, králem šálemským.

T.C.M.

D.J.W.

ŠALIŠA Oblast, kam se při hledání ztracených otcových oslic dostal Saul po překročení Efrajimského pohorí a před příchodem do země *Šaalím (1 S 9,4). Zdá se, že Šališa měla své vlastní božstvo nebo svatyni jménem Baal-šališa (2 Kr 4,42). Vzhledem k tomu, že neznáme přesnou polohu míst z jejího okolí, nevíme ani, kde se lokalita nacházela. Conder předpokládá zříceniny Chirbet Kefr Diltu, 30 km SV od Jafy.

D.J.W.

ŠALMAN Muž, který vyplenil Bét-arbél (Oz 10,14). Tento čin byl dostatečně známý, takže mohl sloužit jako varování pro Izrael. Obecně se předpokládá, že zde snad jde o asyrského krále *Šalmanesera V., který v letech 725–723 př. Kr. obléhal Samař. Arbél v této události může být Arbela Z od Galileje (1 Mak 9,2). Proti tomu však hovoří skutečnost, že Šalmaneser se ve všech ostatních případech uvádí plným jménem a galilejskou oblast získal v letech 734–732 př. Kr. Tiglat-pileser III. Šalman může rovněž označovat moábského krále Salamanu, o němž se ve svých letopisech zmiňuje *Tiglat-pileser. Jeho určení zůstává nejisté.

D.J.W.

ŠALMANESER (hebr. *šalman'esar*; ř. *Salmennasar*; asyr. *Šulmanu-ašaridu* = bůh Šulman je náčelník). Hebr. tvar se možná čte jako *šlmm'sr* (*JSS* 21, 1976, str. 8).

Jméno Šalmaneser patřilo několika vládcům *Asýrie. Asyrský panovník, jehož vazalem se stal izraelský král Hósea (2 Kr 17,3), byl Šalmaneser V. (727–722 př. Kr.), syn Tiglat-pilesera III. Když Hósea v 7. roce své vlády nezaplatil tribut, zahájil Šalmaneser třileté obléhání izraelské metropole *Samař. O tomto monarchovi se žádné zprávy nedochovaly, nicméně obléhání je zmíněno z asyr. seznamu eponymů a Babylónská kronika konstatuje, že Šalmaneser „zlomil (odpor města) Šamara'in“. Je pravděpodobné, že „král Asýrie“, který město dobyl (2 Kr 17,6), byl též Šalmaneser, ačkoli definitivní porážku města si přisvojuje jeho nástupce Sargon II. (r. 722/1 př. Kr.). Sargon se možná během obléhání zmocnil trůnu a pak dokončil tažení (*DOTT*, str. 58–63).

Asyrský král Šalmaneser III. (859–824 př. Kr.) podnikal časté výpady na Z a v jeho Letopisech nalézáme první zápis o kontaktech Asýrie s Izraelem. R. 853 př. Kr. bojoval u Karkaru proti koalici syrských králů, kterou vedl Irchuleni z Chamátu a damašský Hadad-ezer. K jejich spojencům patřil i „Izraelec Achab“, jenž podle Asyřanů přispěl 2 000 vozy a 10 000 muži. Asyr. nápor byl jen dočasný a Šalmaneser se 3 roky nevrátil (1 Kr 16,29; 20,20; 22,1).

Ve své zprávě o operacích proti Sýrii r. 841 př. Kr. Šalmaneser tvrdí, že porazil Chazaela Damašského (viz 1 Kr 19,15). Města se však nezmocnil a přes Chaurán se přesunul do Libanónu, kde obdržel tribut od „Jehúa, syna Omrího“. O této události se sice SZ nezmiňuje, ale je zmíněna na Černém obelisku z Nimrudu (*KELACH).

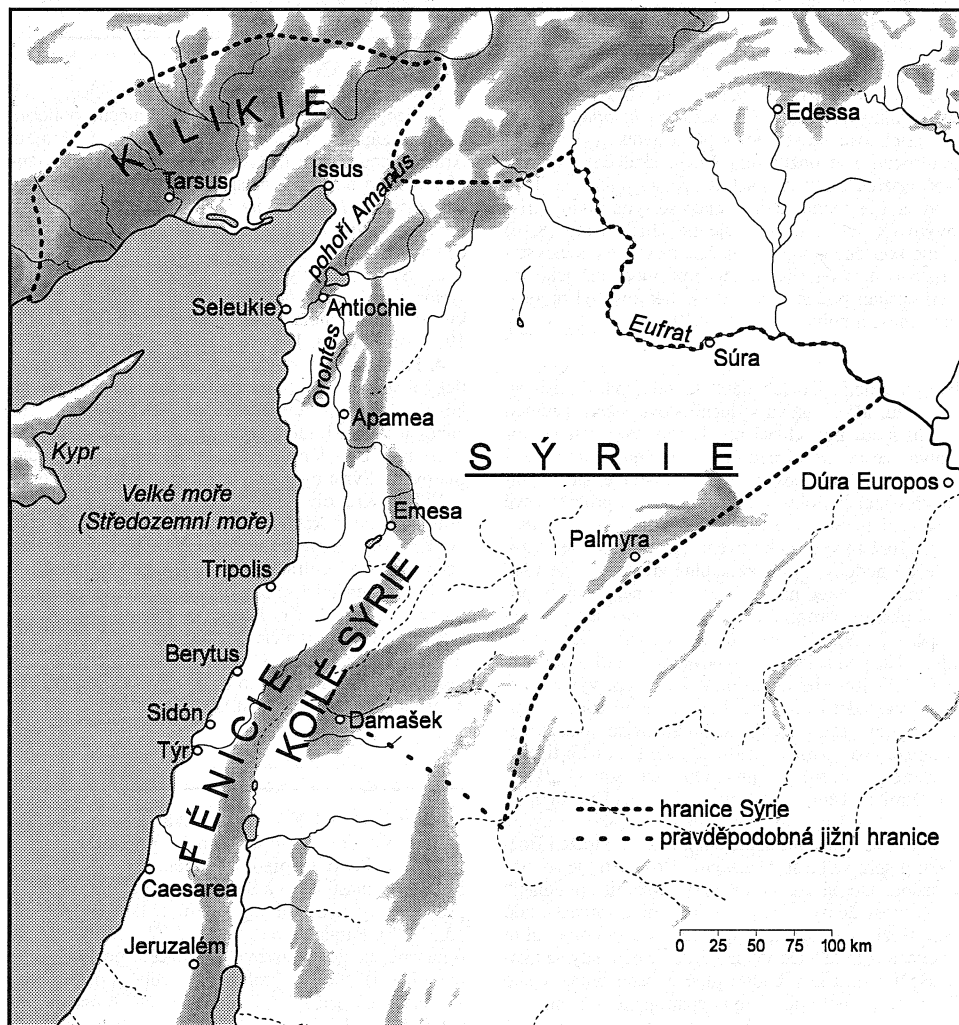
BIBLIOGRAFIE. *CAH*³, 3, 1978.

D.J.W.

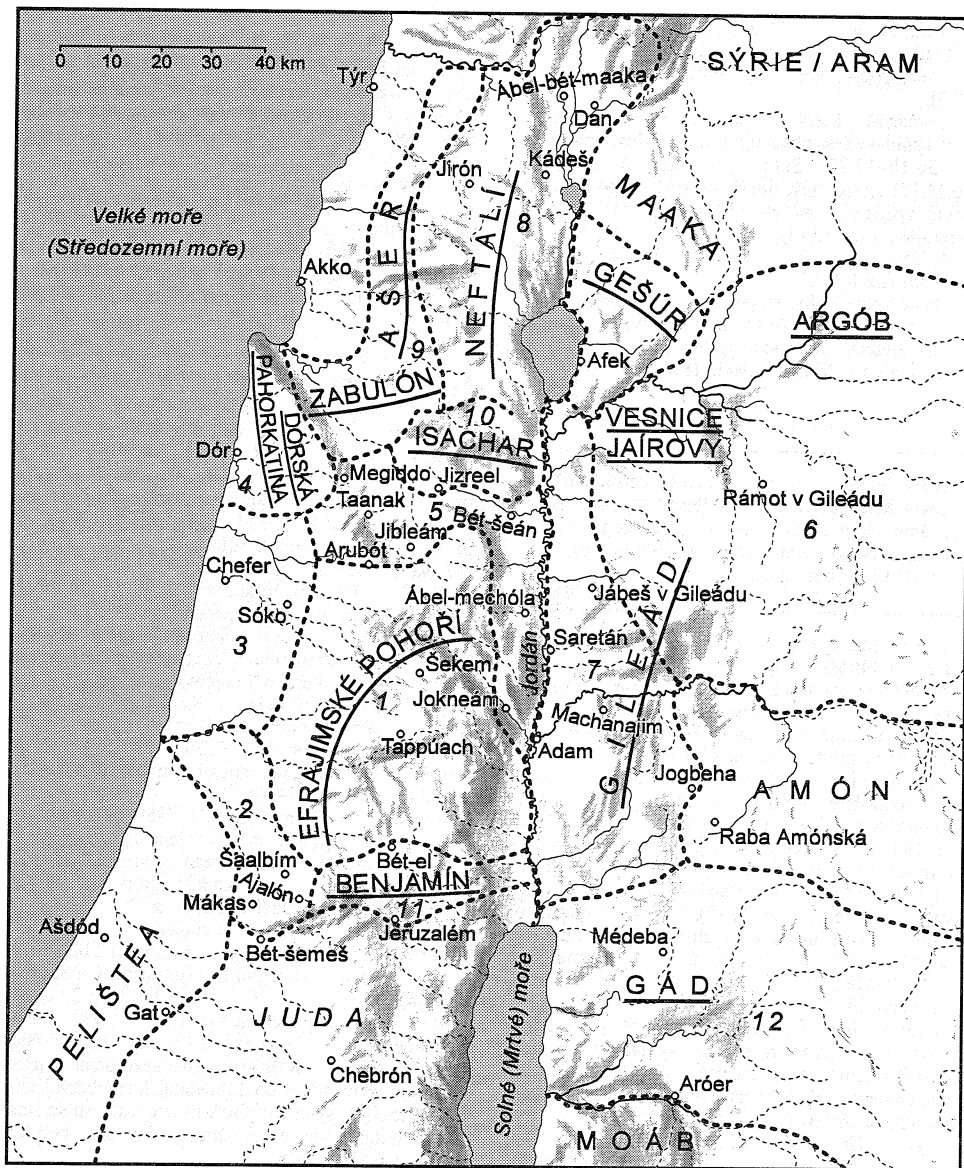
ŠALOMOUN Třetí izraelský král (asi 971–931 př. Kr.), syn Davida a Bat-šeby (2 S 12,24). Prorok Nátan (2 S 12,25) ho nazval též Jedidjáš = Hospodinův milovaný. Šalomoun (*š'ōmō*, pravděpodobně „pokojný“) vystupuje v biblickém vypravování až v závěru Davidova života (1 Kr 1,10nn), přestože se narodil na počátku vlády svého otce (v Jeruzalémě; 2 S 5,14).

I. Vzestup k moci

Šalomounova cesta k trůnu neměla zdaleka hladký průběh. Po Abšalomovi pokračoval ve vzpouře Davidův nejstarší syn Adónijáš (2 S 3,4), který o trůn usiloval ještě na konci života svého otce (1 Kr 1,5nn).

Sýrie v NZ době.

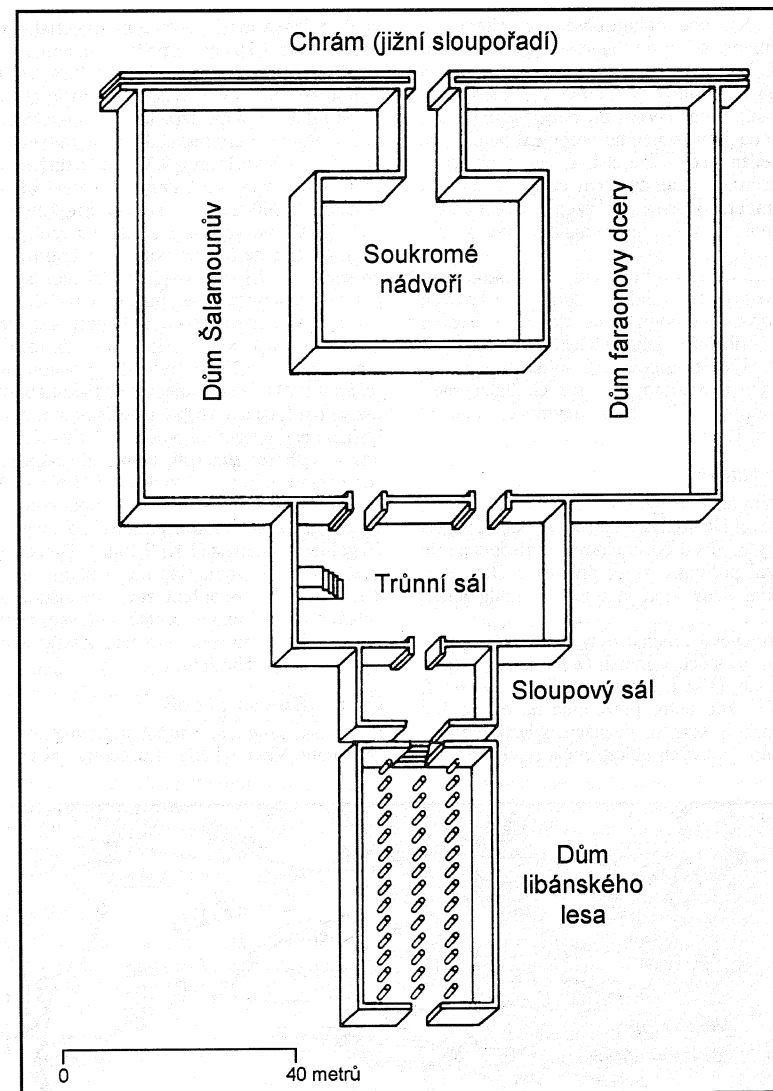

Šalomounovy správní oblasti, popsané v 1 Kr 4,7–19.

S pomocí Davidova sesazeného vojevůdce Jóaba, který zabil Abšalóma (2 S 18,14n), a vlivného kněze Ebjátara získal Adónijáš podporu a u pramene Rogelu uspořádal v podstatě svoji korunovační slavnost. Ani Šalomoun však nezůstal bez spojenců. Benajáš, syn Jójady, se ucházel o hodnost vojevůdce a Sádok toužil po postavení nejvyššího kněze. Jejich mluvčím byl prorok Nátan, důvěrník Davida a Bat-šebu (1 Kr 1,11nn). Když Nátan a Bat-šeba Davidovi připomněli jeho nesplněný slib vůči Šalomounovi, vydal král pokyny, aby se tento jeho syn ujal vlády, a zpečetil je přísahou (1 Kr 1,28nn).

Zpráva o Šalomounově korunovaci, k jejíž ochraně se nabídla Davidova slavná tělesná stráž z Kerejteců a Peletejců, narušila Adónijášovy oslavy (1 Kr

1,41nn), nikoli však jeho úskoky namířené k uchvácení království. Naléhavě prosil Bat-šebu, aby Šalomouna přiměla dát mu Abišagu, Davidovu opatrovnici (1 Kr 1,3n), za manželku (1 Kr 2,13nn). Šalomoun se zřejmě obával, že takový sňatek by fungoval jako nátlak, jímž by ho Adónijáš vytlačil z trůnu, a tudíž odmítl. Za svůj opovážlivý návrh zaplatil Adónijáš životem (1 Kr 2,25). Poté, co byl kněz Ebjátar vyhnán z úřadu (1 Kr 2,26n) a Jóab zabit před oltářem (1 Kr 2,28nn), vládl Šalomoun již bez odpůrců. Stojí za pozornost, jak významnou roli v celém tomto dění sehrála královna-matka. Zdá se, že Bat-šeba se stala svým způsobem prototypem i pro další královny-matky v Jůdsku, protože autor knih Královských důsledně zapisuje jméno matky každého krále (např. 1 Kr

Předpokládané uspořádání budov Šalomounova paláce v Jeruzalémě.

15,2.10 atd.). Svěvolný výběr Šalomouna za krále byl špatnou předzvěstí pro budoucnost. Starší Jůdka a Izraele, na jejichž dobré vůli závisela skutečná celonárodní shoda, byli v tomto rozhodování zcela opomenuti.

II. Mistr moudrosti

Šalomoun se stal prvním izraelským dynastickým vládařem. Saul a David, podobně jako soudci, byli vybráni proto, že jim Bůh udělil zvláštní míru moci; jednalo se o charismatické panovníky. Ačkoli Šalomoun převzal svůj úřad bez Božího charismatu, získal ho při svém vidění v Gibeónu, když mu Hospodin dal vybrat dary podle jeho vlastního přání (1 Kr 3,5nn). Šalomoun si uvědomoval nezměrnost svého úkolu, a proto požádal o „vnímavé srdce“ (v. 9). Klasickou ukázkou Šalomounovy moudrosti je příběh o sporu nevěstek o dítě (1 Kr 3,16nn).

Šalomoun svou moudrostí předčil své současníky

v Egyptě, Arábii, Kenaanu i Edómu (1 Kr 4,29nn) a stal se velkým představitelem izraelské *literatury moudrosti. Žádné další období království neumožnilo takové mezinárodní styky, bohatství a stabilitu, jež jsou pro literární tvorbu nezbytné. Šalomoun hrál v tomto hnutí vůdčí roli; sebral a složil tisíce přísloví a písní (1 Kr 4,32). Tvzení, že mluvil o stromech, o zvířatech atd. (1 Kr 5,13), se pravděpodobně týká spíše faktu, že o nich hovořil ve svých příslovích, než jeho znalostí v botanice a zoologii, i když je předtím, než je mohl ve svých rčeních použít, určitě musel pozorně sledovat (sr. Př. 30,24–31).

Připisují se mu dvě rozsáhlé sbírky v Příslovích (10,1–22,16; 25,1–29,27) a jeho jméno jako autora největší části nese celý soubor (1,1). Tradičně se mu rovněž přisuzuje Píseň písní a kniha Kazatel, přestože v Kazateli není jmenován. Přestože se závěrečná kompozice těchto knih zdá být mnohem pozdější než

z 10. stol. př. Kr., obě mohou obsahovat přesné popisy Šalomounovy slávy a moudrosti. Seznam kano-nických textů, které biblisté považují za Šalomounovo dílo, uzavírají dva žalmy (72, královský žalm; 127, žalm moudrosti). Vztah *korporativní osobnosti* (názor, že členové rodu jsou vzájemně propojeni natolik, že když jedná jeden, ostatní lze chápat jako spoluúčastníky) k problémům autorství není jasný: možná, že některé Šalomounovy spisy pocházejí z pera mudrců, kteří spřízněnost se svým intelektuálním otcem cítili tak silně, že mu přiklí i své práce.

Žádný z hrdinů starověku (snad s výjimkou Alexandra Velikého) není v lidové literatuře oslavován tolik jako právě Šalomoun. Židovských, arabských a etiopských příběhů o jeho intelektu a magických schopnostech existuje bezpočet. (O sbírkách poblic-kých vyprávění o Šalomounovi viz G. Salzberger, *Die Salomo-Sage*, 1907 a St J. Seymour, *Tales of King Salomon*, 1924.)

III. Železný vladař

Šalomounovým úkolem bylo udržet a ovládat území, které mu odkázal David. Dále musel uskutečnit pokud možno hladký přechod od kmenové konfederace, již se vyznačoval politický život dob před Davidem, k silné centrální vládě, která jako jediná mohla udržet izraelskou říši.

Tradiční kmenové hranice byly nahrazeny správnými oblastmi: dvanácti v Izraeli (1 Kr 4,7nn) a snad jednou v Judsku. (Viz J. Bright, *A History of Israel*, 1960, str. 200, kde autor prezentuje názor, že Joz 15,20–62 obsahuje seznam dvanácti oblastí Judska.) Každá z těchto daňových oblastí měla povinnost po-

dílet se jeden měsíc v roce na materiálním zajištění dvora (1 Kr 4,7), což se podle seznamu v 1 Kr 4,22n zdá být velmi těžkým úkolem. (*POTRAVA, I, 4, c)

Kromě toho začal Šalomoun najímat na nucené práce i dělníky z řad Izraelců. Toto opatření bylo velice nepřijemné pro národ, který se radoval ze svobody. Mezi 1 Kr 5,13nn a 9,22 je zřetelný rozpor, když první údaj uvádí, že Šalomoun užíval při nucených pracích 30 000 Izraelců, kdežto druhý tvrdí, že Izraelci sloužili ve vojsku, ale nikdo z nich nebyl otrokem. Možná, že 5,13nn popisuje události, následující po shmutí v 9,15nn. Když se ukázalo, že kenaanské pracovní síly na realizaci Šalomounových obrovských stavebních záměrů nestačí, byl nucen získávat dělníky i z řad Izraelců. Navíc existoval rozdíl mezi nucenou prací (*mas* v 5,13) a trvalejší otrockou prací (*mas 'obed* v 9,21). Nespokojenost se Šalomounovou politikou dosvědčuje zavraždění Adónírama, vrchního dohlížitele nad nucenými pracemi (1 Kr 4,4; 5,28), a žádost o vyřízení stížností, kterou Rechabeám odmítl, což vedlo k odtržení S království (1 Kr 12,4nn).

Rozhořčení také se vši pravděpodobností vyvolalo to, že Šalomoun slíbil Chirámovi za finanční pomoc 20 galilejských měst (1 Kr 9,10nn). Tím, že je Chíram možná později vrátil (jak na to zřejmě naráží 2 Pa 8,1n), se toto pobouření zcela neutišilo. Šalomoun zvládl obrovské úkoly, včetně postavení *chrámu, ale za nevyčíslitelnou cenu – za cenu ztráty svobodné vůle a věrnosti svého lidu.

IV. Úspěšný obchodník

Silnou Šalomounovou stránkou bylo jeho obchodnické nadání. Velice dobře si uvědomoval význam stra-

tegické polohy Izraele, který ovládal územní pás mezi Egyptem a Asií, a proto svého postavení začal využívat tak, že zajistil hlavní S–J karavanní stezky. Díky svým svazkům s týrským Chirámem získal k dispozici loďstvo, které mu umožnilo nabýt monopolního postavení i na mořských trasách.

Hlavní základnou jeho obchodní činnosti se stal Esjón-geber (*ÉLAT), výrobní centrum a námořní přístav v Akabském zálivu. Odsud se lodě s fénickou posádkou (Izraelci moře neměli v oblibě a mořeplavbě nerozuměli) a nákladem tavené mědi plavily do *Ofíru. Výraz „taršišské lodě“ je třeba zřejmě překládat „nákladní lodě“ (vybavené k dopravě tavené rudy). Např. tato pravidla dovážela skvostný náklad: zlato, stříbro, tvrdé dřevo, šperky, slonovinu a různé druhy opic (1 Kr 9,26–28; 10,11n; „pávi“ ve v. 22 by se patrně měli překládat „paviáni“).

Obchodní cíle mohla sledovat i návštěva královný ze *Sáby (1 Kr 10,1–13). Tím, že Šalomoun ovládal obchodní trasy a podnikal zámořské plavby na jih, stal se vážnou finanční hrozbou pro obyvatele Sáby, jimž jejich strategická poloha v JZ Arábii umožňovala ovládat obchod kadidlem a kořením. Královnina cesta byla úspěšná, ale o zisky se – pravděpodobně jako i další arabští panovníci – musela dělit se Šalomounem (10,13–15).

Když se Šalomoun stal výhradním prostředníkem při obchodních jednáních Chetěců a Aramejců ohledně nákupu koní z Kilikie či vozů z Egypta (1 Kr 10,28n), využil přitom polohy Izraele. Díky této s dalšími podnikům se v Jeruzalémě, kde král bydlel v orientální nádheře (na rozdíl od Saulova drsného a prostého života v Gibeji), stalo stříbro stejně běžným jako kámen a cedr tak obyčejným jako fíkovník. I když se životní úroveň Izraele nepochybně zvýšila, zisk jednotlivých Izraelců nebyl stejný. První náznaky centralizace bohatství, odsuzované proroky 8. stol., se objevily právě v době Šalomounovy zlaté vlády.

V. Mírový vládce

Šalomoun, který zdědil po svém otci rozlehlou říši, záměrně nepodnikal žádná větší vojenská tažení. Jeho úkolem bylo udržet dosavadní hranice Izraele a využít své pozice síly v době absence jiné velmoci, kterou způsobil dočasný úpadek Egypta a Asýrie. Šalomounova zahraniční politika se opírala o dva hlavní pilíře: přátelské aliance (někdy stvrzované sňatkem) a mohutné vojsko.

Mezi své manželky Šalomoun zařadil i faraonovu dceru, což mezi starověkými východními vladaři téměř nemělo obdoby. Kvůli jejímu vysokému postavení pro ni Šalomoun nechal u svého paláce vystavět zvláštní křídlo (1 Kr 3,1; 7,8). Toto spojení bylo pro Šalomouna výnosné, protože faraon (zřejmě jeden z posledních členů slabé 21. dynastie) mu dal jako věno hraniční město Gezer (1 Kr 9,16; viz J. Bright, *op. cit.*, str. 191, pozn. 63 ohledně názoru, že místo „Gezer“ by se mělo číst „Gerar“). Vzhledem k početnosti Šalomounových manželství s cizinkami (1 Kr 11,1–3) ani nepřekvapuje, že arabské, židovské a etiopské tradice popisují jeho milostné vztahy s královnou ze *Sáby, která mu podle Etiopanů porodila syna Menelika I., tradičního zakladatele jejich královské dynastie.

Maximum vytěžil Šalomoun ze svého spojení s Chirámem (asi 969–936 př. Kr.) z Týru (1 Kr 5,1–12). Fénici, kteří se právě začali dosahovat vrcholu svého kolonizačního úsilí, dodali pro výstavbu Šalomounova chrámu a jeho paláců zručné řemeslníky

a mnoho materiálu, zejména kvalitní libanónské dřevo. Kromě toho projektovali a obsluhovali jeho lodě a vytvořili trh pro palestínskou pšenici a olivový olej. Alespoň jednou poskytl Chíram Šalomounovi dosti vysokou půjčku (1 Kr 9,11).

Páteří Šalomounovy vojenské obrany se stala linie měst strategicky položených blízko izraelských hranic a osídlených skupinami vozačů (1 Kr 9,15–19). Jeho domobraně patřilo 4 000 koňských stájí (40 000 v 1 Kr 4,26 je patrně chyba vzniklá při opisování; sr. 2 Pa 9,25), 1 400 vozů a 12 000 jezdců na koních (1 Kr 10,26). V několika městech archeologové v posledních letech objevili různé památky ze Šalomounovy doby, např. v *Chasóru, *Gezeru a zejména v *Megiddu, kde o Šalomounově stavitelské zdatnosti a o vlivu fénické architektury na jeho práci svědčí mohutný palác a kasematové opevnění. Viz Y. Yadin: „Megiddu“ a „Hazor“ v *IDBS*, 1976.

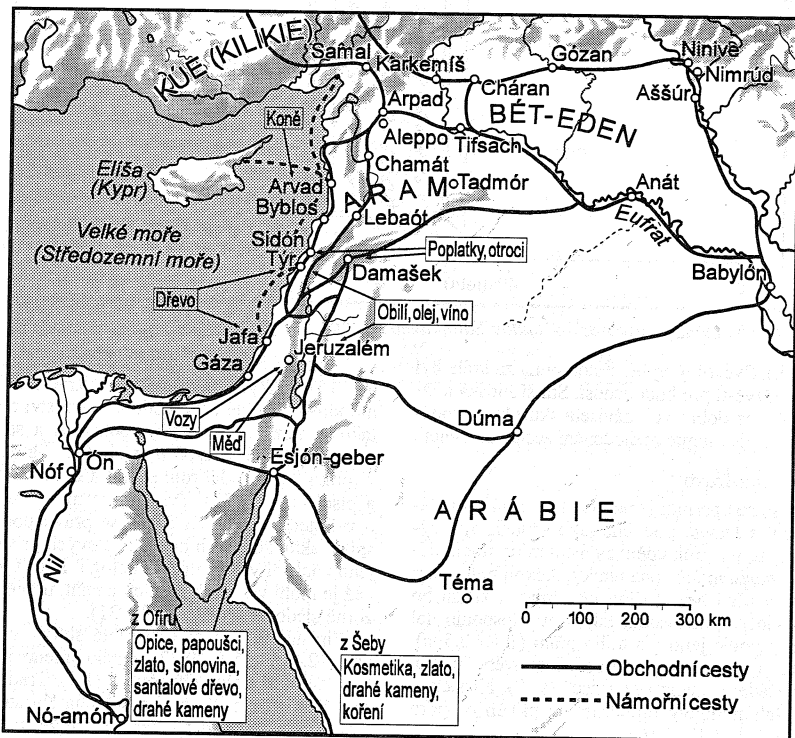
Šalomounovu mírovou epochu narušily dva zaznamenané incidenty, přičemž autor knih *Královských* je oba vykládá jako Boží soud (1 Kr 11,14nn.23nn). Hadad, edómský kníže, který před Jóabovým vražděním Edómců mužského pohlaví uprchl na eg. dvůr, se vrátil do své země a svými nájezdy oslaboval J Izraele (1 Kr 11,14–22,25). Hadadova aktivita se zřejmě omezovala jen na občasně šarvátky, protože nic nenasvědčuje tomu, že by vážně ohrožoval Šalomounův J přístav Esjón-geber. Zájem, s jakým se faraon ucházel o Hadadovu přízeň, je dalším projevem tendence Egyptanů tohoto období vytvářet výhodné spojenecké svazky.

Druhým Šalomounovým protivníkem se stal Resón, který Izraelcům odňal Damašek, kde měl kdysi David hlavní stan na S, a založil zde nezávislé království (2 S 8,6). Ztráta tohoto strategicky položeného a obchodně důležitého aramejského města značně oslabil Šalomounovu nadvládu nad S a střední Sýrii. Monolitické říši, která na počátku Šalomounovy vlády sahala od Akabského zálivu k řekám Orontes a Eufkrat a od pobřeží Středozemního moře po Zajordání (sr. 1 Kr 4,24), začal hrozit rozpad. (Viz M. F. Unger, *Israel and the Aramaeans of Damascus*, 1957, str. 47–57.)

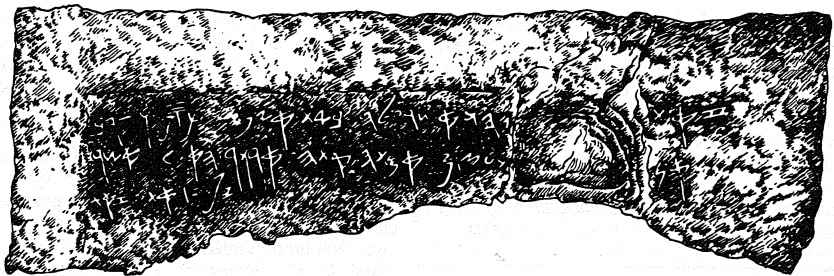
VI. Osudová chyba

Sňatky s cizinkami byly sice politicky výhodné, nicméně vedly k duchovnímu úpadku. Letopisec Šalomounovi nevyčítá smyslnost, nýbrž neposlušnost monoteistického vyznání Izraele. Sňatky s cizinkami přinesly do země cizí náboženství a král začal sletovat z toho, co vyjádřil ve své modlitbě při posvěcování chrámu (1 Kr 8,23.27). Aby usmířil své manželky, účastnil se synkretistických bohoslužeb. Toto hrubé porušení smlouvy Izraele nemohlo zůstat bez trestu. Hospodin sice kvůli Davidovi po dobu Šalomounova života soudy pozdržel, ale semena nespokojenosti, jež mezi lid zasela Šalomounova tvrdá politika zdaňování a nucených prací, přinesla hořké plody za vlády jeho syna a následovníka Rechabeáma (1 Kr 11,1–13).

BIBLIOGRAFIE. C. H. Gordon, *The World of the Old Testament*, 1958, str. 180–189; A. Malamat, „The Kingdom of David and Solomon in its Contact with Egypt and Aram Naharaim“, *BA* 21, 1958, str. 96–102; J. A. Montgomery, *ICC, Kings*, 1951, str. 67–248; M. Noth, *The History of Israel*, 1958, str. 201–223; J. Gray, *I and II Kings* 2, 1970; J. M. Myers, „Solomon“ in *IDB*, 4, str. 399–408; D. F. Payne, „Solomon“ in *NIDNTT* 3, str. 605–607. D.A.H.

Obchodní trasy v Šalomounově době s údaji o hlavních předmětech dovozu a jejich zdrojích.

Tento raný hebrejský nápis na překladu hrobu neznámého []-JAHU, královského správce („Ten, který je nad domem“), byl nalezen v Sילוamu v Jeruzalémě. Je možné, že to byl hrob Šebny, kterého Izajáš obviňoval z toho, že si ve skále nechává vytesat přepychový hrob (Iz 22,15–16). Délka 2,2 m. 7. stol. př. Kr.

lech (IEJ 18, 1968, str. 166–167) a je srovnatelné s jménem některých pozdějších lévijských kněží (Neh 9,4n; 10,10; 1 Pa 15,24).
D.J.W.

ŠEERA Hebr. jméno Efrajimovy dcery nebo dcery jeho syna Beriji (1 Pa 7,24) s významem „příbuzná“. Na území přiděleném Efrajimovi nechala postavit nebo přestavět tři města, Dolní a Horní Bét-chorón a Uzen-šeeru. Jedná se o jediný případ v Bibli, kdy žena budovala města. Vatikánský kodex LXX toto jméno chápe jako obecné podstatné jméno s významem „tí zbývající“ a Pešitta ho překládá jako sloveso „byla opuštěna“, ale jiné ř. rukopisy a Vulg. hovoří ve prospěch vlastního jména.
J.T.

ŠEFELA (hebr. š^šepēlā). Zeměpisné označení kopcovitého přechodu mezi pobřežní nížinou *Palestiny a centrálním pohorím. Termín se vyskytuje v překladu AV 1 Mak 12,38, zatímco EP překládá Přímořská nížina. Přesnějším překladem by byl plurál, neboť nížinu tvoří zvlněný reliéf údolí a pahorků. Celkově je však úpatí centrálního pohorí relativně nízké. V EP se název objevuje v 1 Kr 10,27; 1 Pa 27,28; 2 Pa 1,15; 9,27; 26,10; 28,18; Jr 17,26; 32,44; 33,13; Abd 1,19. Zmínky v 2 Pa 26,10 a 28,18 Přímořskou nížinu jasně rozlišují od nížiny pobřežní. V Joz 11,2.16 jde o lokalizaci přesně vymezeného území. „Izraelská Přímořská nížina“ z v. 16 může zahrnovat území mezi Karnelem a Samařskem, tedy severní vyústění Přímořské nížiny (G.A.Smith).

BIBLIOGRAFIE. D. Baly, *The Geography of the Bible*, 1957, str. 142–147; LOB.
J.M.H.

ŠEKEM

1. Syn Chamóřův, Chivejec, kníže Šekemu (Gn 34; Joz 24,32; Sd 9,28), který zneuctil Jákobovu dceru Dínu.

2. Potomek Josefova syna Manasesa (Nu 26,31), zakladatel rodu (Joz 17,2).

3. Syn Šemidův, příslušník kmene Manasesovců (1 Pa 7,19).

4. Důležité město ve střední Palestině s dlouhými dějinami a mnoha historickými vazbami. Běžně se v Bibli vyskytuje jako Šekem (š^škem), ale i jako Siche (Gn 12,6; Sk 7,16, KP). Ležel v kopcovité krajině Efrajimu (Joz 20,7), v sousedství hory Gerizim (Sd 9,7). Místo, kde se Šekem původně nacházel, nyní představuje Tell Balata na V konci údolí mezi horou Ébal na S a horou Gerizim na J, asi 50 km S od Je-

ruzaléma a 9 km JV od Samaří.

Šekem (Sichem) je první palestinské místo zmiňované v Gn. Abram se zde utábořil u „božišť Móre“ (Gn 12,6). „Tehdy v té zemi byli Kenaanci“, ale Abramovi se tam zjevil Hospodin a obnovil své smluvní sliby. Poté tam Abram svému Bohu vybudoval oltář (Gn 12,7).

Abramův vnuk Jákob přišel do Šekemu, když se vracel z Cháranu, a postavil si stan (Gn 33,18n) na pozemku, který koupil od Chamóra, chivejského knížete této oblasti (Gn 33,18n; 34,2). Když Chamóřův syn Šekem zneuctil Dínu, Šimeón a Lévi pobili tamější muže (Gn 34,25n) a ostatní Jákobovi synové vyplnili město (vv. 27n), nicméně Jákob tento čin odsoudil (Gn 34,30; 49,5–7).

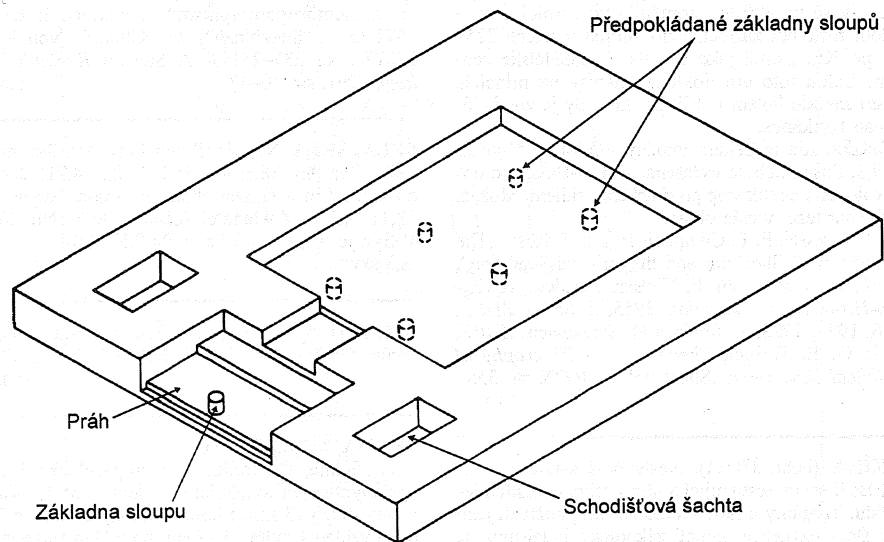
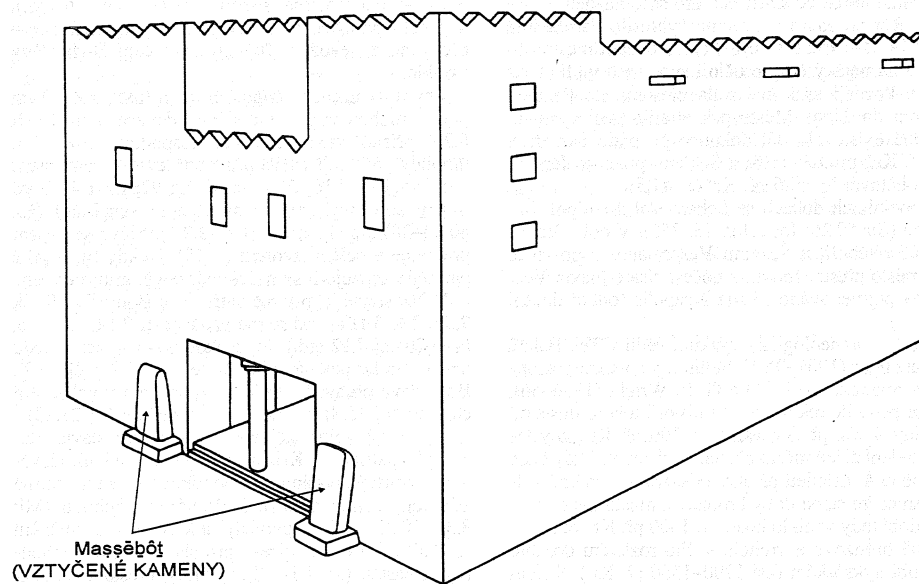
Jákob zde pod dubem zakopal „cizí bohy“ (Gn 35,1–4) a vybudoval oltář pro Boha, Boha Izraele (Gn 33,20; *BOŽÍ JMÉNA). Josef později na úrodných pastvinách okolo Šekemu hledal své bratry (Gn 37,12nn).

V 15. stol. př. Kr. město padlo do rukou Chabirů, což je doloženo z Amarnských dopisů (ANET, str. 477, 485–487, 489–490). Toto jméno se pravděpodobně vyskytuje ještě dříve v eg. zápisech z 19.–18. stol. př. Kr. (ANET, str. 230, 329).

Po izraelském záboru Palestiny vyzýval v Šekemu Jozue k obnově smlouvy. V Joz 8,30–35 lze rozpoznat různé prvky typické smlouvy dobře známé na Blízkém východě v rozmezí let 1500–700 př. Kr. (*OBĚT A OBĚTOVÁNÍ, I, 3, c). Před svou smrtí Jozue opět shromáždil starší do Šekemu, smlouvu zopakoval a přijal přísahu věrnosti Bohu, Králi (Joz 24). Mnoho současných badatelů vidí v těchto shromážděních zřetelný příznak existence amfiktyonického sdružení s centrem v Šekemu (sr. M. Noth, *The History of Israel*, 1958).

V blízkosti města probíhala hranice mezi Efrajimem a Manasesem (Joz 17,7). Šekem se stal jedním z útočistných měst a také lévijským městem, určeným lévijským z kmene Kehatovců (Joz 20,7; 21,21; 1 Pa 6,67). Nacházel se v Efrajimu (1 Pa 7,28). Izraelci zde pohřbili Josefovy kosti, které donesli z Egypta (Gn 50,25; Joz 24,32).

Ještě v době soudců byl Šekem střediskem uctívání kenaanských bohů a chrám Baal-berita („pána smlouvy“) se vyskytuje v příběhu Gedeónova syna Abimeleka (Sd 9,4), jehož matka odtamtud pocházela. Abimelek přesvědčil muže z města, aby ho ustanovili králem (Sd 9,6; sr. 8,22n). Začal vyvražďovat královský rod, ale Jótam, syn, který krvavě čistce unikl, přednesl na hoře Gerizim (Sd 9,8–15) podobenství o stromech, v němž obyvatelé Šekemu vybízel k tomu, aby Abimeleka opustili. Učinili tak po třech le-

Plánek a navržená rekonstrukce rané podoby pevnostního chrámu (migdol), vykopaného v Šekemu. Kameny byly možná vztýčeny až v pozdější fázi stavby. 17. stol. př. Kr.

tech (vv. 22n) a potom zaútočili na opevnění Baal-beritova chrámu a zapálili ho nad hlavami těch, kdo se tam skrývali (vv. 46–49).

Po Šalomounově smrti odmítlo shromáždění v Šekemu Rechabeáma a králem vyhlásilo Jarobeáma (1 Kr 12,21–19; 2 Pa 10,1–11). Jarobeám město obnovil a na nějaký čas ho učinil svou metropolí (1 Kr 12,25). Později však své sídlo přesunul do Pentielu a potom do Tirsy. Město pak ztratilo svůj význam, nicméně existovalo dál dokonce po pádu Samaří r. 722 př. Kr., protože muži z Šekemu přišli do Jeruzaléma obětovat i r. 586 př. Kr. (Jr 41,5).

V poexilních dobách se Šekem stal metropolí Samařanů (Sir 50,26; Jos., *Ant.* 13. 255). V době židovské války táboril u Šekemu Vespasianus a po válce bylo město přestavěno a na počest císaře Flavia Vespasiana pojmenováno Flavia Neapolis (odtud dnešní Nábulus).

Důležitý archeologický výzkum vedli v Tell Balata C. Watzinger (1907–9), E. Sellin a jeho spolupracovníci (v rozmezí 1913–34) a G. E. Wright (1956–66), jimž se podařilo rekonstruovat historii tohoto místa od poloviny 4. tis. př. Kr. asi do r. 100 př. Kr., kdy tamější helénistické město přestalo existovat. I když zde v průběhu 4. tisíciletí př. Kr. existovala poměrně velká vesnice ze starší doby bronzové, město historického období tady vzniklo kolem r. 1800 př. Kr. ve střední době bronzové a vrcholu svého rozkvětu dosáhlo v období hyksóském (asi 1700–1550 př. Kr.). Kolem r. 1600 př. Kr. byla na původním opevnění vybudována masivní kamenná hradba a na násypu vyrostl pevnostní chrám, jenž zde s několika změnami zůstal až asi do r. 1100 př. Kr. a v jeho pozdějších fázích může docela dobře jít o chrám Baal-beritův (Sd 9,4), který staří Izraelci znali. Město si své významné postavení udrželo až do 9.–8. stol. př. Kr., kdy začala upadat. Množství roztroušených cihel a ohořelá suť potvrzují zničení města Asyřany v letech 724–721 př. Kr., kdy se na 400 let proměnilo ve vesnici a nové období rozkvětu zaznamenalo zhruba v letech 325–108 př. Kr., patně jako samařské zemědělské centrum. Celou tuto éru dokládají nápisy na mincích. Město zaniklo kolem r. 108 př. Kr., kdy je zničil Jóchanan Hyrkános.

Otázka, zda je Šekem totožný s městem *Sychar z J 4,5, dosud nebyla vyřešena. V Tell-Balata se dochovalo jen několik stop po římském osídlení. Možná, že Sychar ležel v téže oblasti.

BIBLIOGRAFIE. E. F. Campbell Jr. a J. F. Ross, „The Excavation of Shechem and the Biblical Tradition“, *BA* 26, 1963, str. 2–26; E. Nielsen, *Shechem, A Tradition-Historical Investigation*, 1955; E. Sellin, *ZDPV*, 1926, 1927, 1928; E. Sellin a H. Steckeweh, *ZDPV*, 1941; G. E. Wright, *Shechem, The Biography of a Biblical City*, 1965; „Shechem“ in *AOTS*, str. 355–370. J.A.T.

ŠEKÍNA (hebr. *š*kiná*). Nestvořená sláva, přítomnost Boží sama, sestupující a přebývající uprostřed jeho lidu. Targúmy a rabíni tento termín používali jako opis Boží existence, neboť zákonický judaismus se vyhýbal přímému popisu Hospodina, jeho podoby a citů. Proto byl Bůh zákoníků chladný, abstraktní a vzdálený, zatímco nejsilnější prorocká slova se nevyhýbají ryzím antropomorfismům. Šekína, nejbližší židovský ekvivalent Ducha svatého, spojuje lidskou stvořenost s Boží transcendentností (viz též *SLOVO,

*MOUDROST, *DUCH SVATÝ). Tato myšlenka je pobílečká, vychází však z obou Zákonů. Zdůrazňuje skutečnost, že Hospodin přebývá ve svatyni (Ex 25,8 atd.) nebo uprostřed svého lidu (Ex 29,45n atd.). V těchto pasážích se objevuje hebr. kořen *šakan* = přebývat, z něhož *š*kiná* pro označení Boží slávy vzniklo.

Jiným výrazem je *kábód* či *doxa* (LXX, NZ). Tyto pojmy mohou vyjadřovat slávu lidských bytostí (Mt 6,29), přísluší však především Hospodinu. Boží slávu mnohdy podtrhují vnější průvodní jevy – hrom, blesk a oblak (Ex 19,16; 24,15nn; Ž 29; 97; Ez 1,4). Tyto úkazy souvisejí rovněž se stanem setkávání (Ex 40,34–38) a s chrámem (Ez 43,2,4). Sláva se ovšem projevuje v celém stvoření (Ž 19). Někdy bývá ještě patrnější, zjevuje-li se nečekaně, nově, mimo chrám.

V NZ stejně jako v SZ patří sláva Bohu (L 2,9; Sk 7,55; 2 K 3,18) a má se mu vzdávat (L 2,14; Ř 11,36; Fp 4,20; Zj 7,12 atd.). Je to úkol člověka, bez ohledu na to, zda ho plní (Ř 4,20) či ne (Sk 12,23; Zj 16,9). Boží sláva přebývá zvláštním způsobem v nebeském chrámu (Zj 15,8) a v novém Jeruzalémě (Zj 21,23).

NZ užívá volně stejného termínu pro slávu, která byla patrná na Kristu, a to ještě před ukřižováním a zmrtvýchvstáním. Synoptikové se v tom mírně zdráhají, vyjma odkazů k druhému příchodu (Mk 8,38; 10,37; 13,26 a paralely) a k události proměnění (L 9,32). Jan užívá výrazu pro slávu daleko svobodněji a častěji (sr. 1,14; 2,11; 11,4), přesto však rozlišuje přítomný stav od plného oslavení (7,39; 12,16 atd.). Sloveso *doxazō* často nahrazuje podstatné jméno (J 12; 17 atd.). Podobnost hebr. pojmu a ř. *skēnē* atd. možná ukazuje k šekíně v J 1,14 (*eskēnōsen* = přebývalo) a Zj 21,3 (*skēnē* = přibyték).

Zvláštní pozornosti si ještě zaslouží tato místa – 1 Tm 3,16; Tt 2,13; Žd 1,3; 13,21; Jk 2,1; 1 Pt 1,11,21; 4,13; 5,1; Zj 5,12n.

BIBLIOGRAFIE: viz *HDB* (s. v. „Shekinah“); *JewE* (s. v. „Anthropomorphism“, „Shekinah“); *EJ*, 14, 1971 (s. v. „Shekinah“); G. Kittel, G. von Rad in *TDNT* 2, str. 237–251; R. A. Stewart, *Rabbinic Theology*, 1961, str. 40–42. R.A.S.

ŠELA, ŠÉLA Nejmladší syn Judy, kterého mu porodila Šúa (Gn 38,5; 46,12; 1 Pa 2,3; 4,21). Juda ho po smrti Era a Onana slíbil své snaze Támaře (Gn 38,11.14.26). Zakladatel šélské čeledi (Nu 26,20). V Syr. je v Neh 11,5 (sr. 1 Pa 9,5) „šélský“ namísto „šilóský“. J.G.G.N.

ŠELACH Syn Arpakšáda z Šémova rodu a otec Heberův (Gn 10,24; 11,12–15; 1 Pa 1,18.24; L 3,35). J.G.G.N.

ŠELMA ZE ZJEVENÍ

1. „Šelma, vynořující se z propasti“ (Zj 11,7) je apokalyptickým symbolem poslední protikřesťanské mocnosti (Zj 13,1nn; 17,3nn; 19,19n). Podle Dn 7,3nn měla vzhled 4 zvířat. 10 rohů má z Danielova čtvrtého zvířete, 7 hlav znamená, že její autorita pochází od draka ze Zj 12,3 a sahá až k livjátanovi (sr. Ž 74,14; Iz 27,1). Jan je reinterpretuje jednou jako 7 pahorků Říma (Zj 17,9), jindy jako 7 římských císařů. Šelma obvykle představuje vládnoucí říše, příležitostně současného císaře jako ztělesnění jednoho z prvních sed-

mi, pravděpodobně Nerona. Nárokuje si božské počty, vede válku proti svatým a je zničena Kristem při jeho druhém příchodu (sr. 2 Te 2,8).

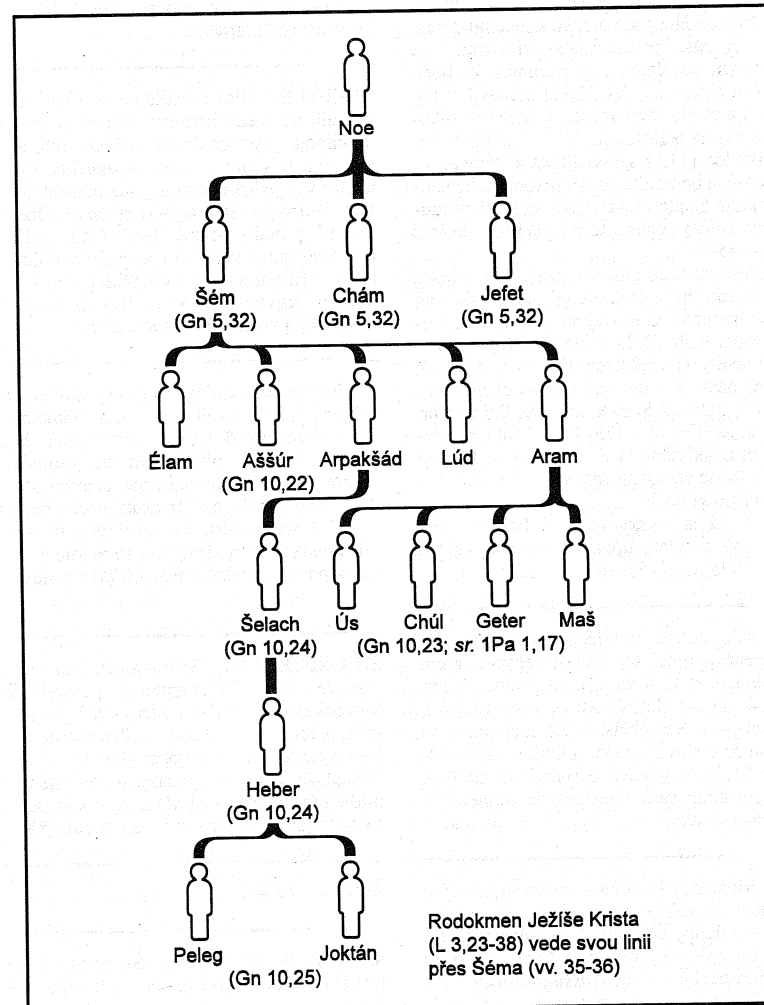
2. „Šelma ze země“ (Zj 13,11nn), nazývaná též „falesný prorok“ (Zj 16,13; 19,20; 20,10), je mluvčím předchozí šelmy. Přesvědčuje lidi k tomu, aby ji uctívali, a nakonec sdílí její úděl. Císařský kult v provincii Asii zřejmě Janovi připomínal některé její rysy. F.F.B.

ŠÉM Nejstarší syn Noemův (Gn 5,32; 6,10; 1 Pa 1,4) a předek mnoha potomků (Gn 10). Byl jedním z osmi lidí, kteří v arše unikli potopě (Gn 7,13), a po ní spolu s Jefetem zakryl nahotu svého otce, když byl opilý (Gn 9,18.23.26n). Dva roky po potopě se Šém ve věku 100 let stal otcem Arpakšáda (Gn 11,10), od něhož pokračuje linie Mesiášových předků (L 3,36). Možná, že právě této skutečnosti se týkalo Noemovo prorocké prohlášení (Gn 9,26). Poněvadž je linie Šémových potomků (Gn 10,21–31) ztotožňována s ná-

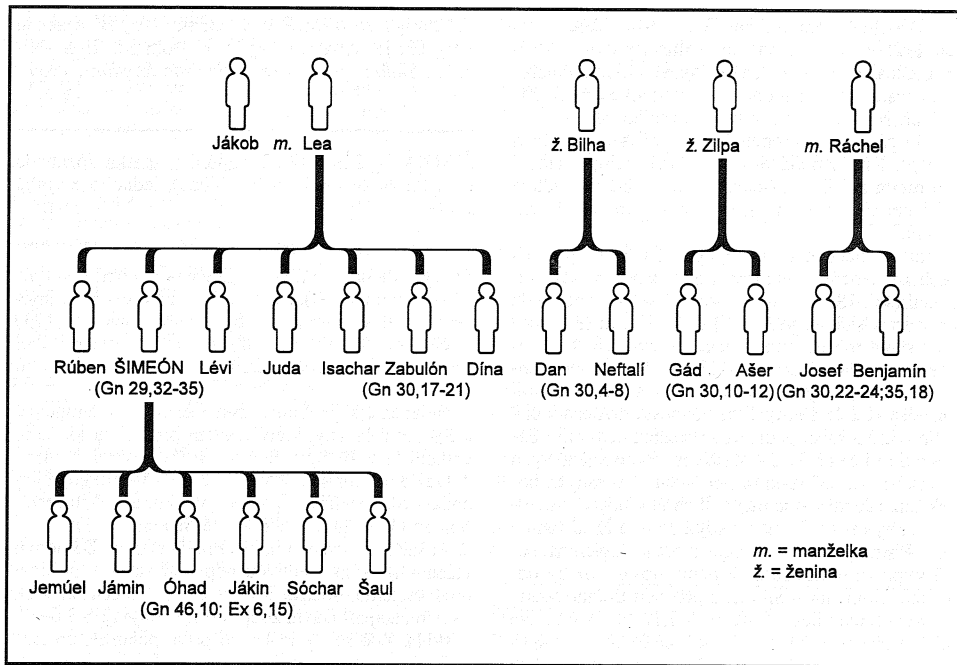
rody, které ve starověku mluvily příbuznými jazyky, moderní filologové tuto skupinu pro zjednodušení označují jako „semitskou“, což však neznamená, že všichni Šémovi potomci mluvili semitskými jazyky. V Písmu čteme, že Šém žil po Arpakšádově narození ještě 500 let (Gn 11,11), takže celkově se dožil 600 let. Na těchto údajích se všechny hlavní verze shodují. Nedávno se Kramer znovu vrátil ke staré Poebelově teorii, že jméno *šem* pochází (přes různé fonetické změny) z *sumer* (Sumerové je psali *ki.en.gi*), které je akkadským označením národa, jenž ve skladbě tehdejšího obyvatelstva Mezopotámie představoval významný prvek. Této teorii se však nedostalo širšího přijetí.

BIBLIOGRAFIE. S. N. Kramer, *Analecta Biblica* 12, 1959, str. 203–204; *The Sumerians*, 1963, str. 297–299. T.C.M.

ŠEMÚEL (hebr. *š*mu'el* = [?] jméno Boží; sr. Samuel).

Šémův rodokmen.

Rodokmen Šimeónův.

kračovali v rodové linii, ale jejich počet se nezvyšoval tak rychle jako u Judovců (1 Pa 4,24–33). Za Chizkijáše však zvítězili nad Amálekovci (1 Pa 4,41–43) a Davidovi poskytli více mužů než pokolení Judovo (1 Pa 12,24n). Zdá se, že autor knih Paralipomenon naznačuje příslušnost Šimeónovců k S království, ale řada se jich při obnově uctívání Jahveho přidala k Ašovi (2 Pa 15,9). V době poexilní se o tomto kmeni nehovoří, dále se o něm zmiňuje až Zj 7,7, kde Šimeónovci vystupují jako 7. mezi těmi, kdo byli označeni.

3. Ježíšův předek (L 3,30).

R.E.N.

ŠIMON Pozdější tvar SZ jména Šimeón (viz Sk 15,14).

1. Přední učedník a apoštol Ježíše Krista, syn Jonáše (či Jana) a bratr Ondřeje. Pán mu dal jméno *Petr.

2. Šimon Kananejský (Mt 10,4; Mk 3,18). „Kananejský“ zde pravděpodobně naznačuje, že šlo o stoupence strany známé později jako *zelóti; Lukáš zde užívá označení pozdějšího (L 6,15; Sk 1,13). O tom, jestli byl Šimon zelóta v politickém, nebo náboženském smyslu, se stále ještě diskutuje.

3. Jeden z bratrů našeho Pána (Mt 13,55; Mk 6,3).

4. Malomocný v Betanii, v jehož domě jedna žena pomazala Ježíšovi hlavu olejem (Mt 26,6; Mk 14,3), patrně příbuzný *Marty, *Marie a *Lazara z Betanie (viz J. N. Sanders, „Those whom Jesus loved“, NTS 1, 1954–5, str. 29–41).

5. Muž z Kyrény, kterého donutil nést Ježíšův kříž (Mk 15,21), snad Šimon ze Sk 13,1 (*RUFUS).

6. Farizeus, v jehož domě žena smáčela Ježíšovy nohy slzami a mazala olejem (L 7,40). Někteří badatelé tohoto Šimona ztotožňují s 4 výše a dílí příběhy považují za opakování téhož, přestože se v detailech

výrazně liší (*MARIE).

7. Šimon Iškariotský, otec *Jidáše Iškariotského (J 6,71; 12,4; 13,2).

8. *Šimon kouzelník.

9. Koželuh v Joppe, u něhož byl ubytován Petr (Sk 9,43).

F.S.F.

ŠIMON KOUZELNÍK V NZ se s Šimonem setkáváme ve „městě Samaří“ (Sebasté? – Sk 8,9–24), kde „svou magií uváděl v úžas samařský lid“ (v. 9). Lukáš nenaznačuje, že by Šimon sám byl Samařan. V podstatě šlo o palestinského šarlatána, který ale sám o sobě rozšiřoval pověst, že je božskou emanací – „tou božskou mocí, která se nazývá Veliká“. Tato představa a označení byly silně pohanské (analogie sr. in Ramsay, BRD, str. 117; Deissmann, Bible Studies², 1909, str. 336n), ale Samařané pod pojmem „Bůh“ rozuměli „Jahveho“ a Šimon se musel přizpůsobit svému náboženskému okolí. Proto je významným představitelem synkretismu magických helénistických a bludných židovských prvků.

V masovém hnutí, které provázelo Filipovo kázání, Šimon vyznal své obrácení a byl pokřtěn. Lukáš zde užívá svého běžného výrazu „uvěřil“ a až potud nemáme důvod pochybovat o Šimonově upřímnosti. Následující události však ukazují, že jeho základní metody kouzelníka se nezměnily. Viditelné projevy Ducha svatého, k nimž docházelo po vzkládání rukou apoštolů, na něho zapůsobily tak, že je jako domnělé větší odborníky téhož řemesla žádal, aby mu za přiměřenou cenu prozradili návod. Petrova zdrcující výtka ho velmi vydělala, protože pak apoštolý prosil, aby se za něho přimlouveali a odvrátili od něho hrozící nebezpečí. Šimon byl posedlý myšlenkou *moci*: neustále si myslel, že přebývá v apoštolech jako nejmocnějších kouzelnících.

V této chvíli, poněkud náhle, Lukáš Šimona opouští, nicméně v rané křesťanské literatuře se dochoválo množství tradic o jeho dalším životě. Podle E. de Feyehe není třeba patristické zprávy podceňovat či popírat souvislost mezi Šimonem ze Sk a šimonovskou sektou, a to ani tehdy, když obsahují nesrovnalosti a legendy. I Lúkiánův zlý věstec Alexandr hovořil o Epikúrových omylech a v případě Šimona, šarlatána a bludaře současně, s jeho překvapivými schopnostmi, skutečnou duševní silou a snad i určitým vzděláním, lze věřit všemu.

Justin (*Apologie* 26, sr. 56 a *Tryfón* 120), který sám ze Samaří pocházel, říká, že se Šimon narodil ve vesnici Gitta a že jeho společníci, bývalou prostitutku Helenu, zástupy považovaly za Šimonovu první božskou „ideu“, zatímco jeho samého v Samaří a Římě nadšeně vítaly jako božstvo. Římané ho obdivovali natolik, že mu postavili sochu s nápisem *Simoni Deo Sancto*, „Šimonovi, svatému bohu“. (Je však možné, že tato socha byla ve skutečnosti věnována sabin-skému bohu Semo Sancusovi, ale šimonovcům, kteří uctívali sochy, vyhovovala zřejmě první možnost). Učení šimonovců popisuje Irenaeus (*Adv. Haer.* 1. 16, Harvey), Hippolytos (*Philos.* 6. 7nn) a Epifanius (*Panarion* 21. 2nn), přičemž Hippolytos a Epifanius využívají publikací, jejichž původ (v Hippolytové případě zřejmě omylem) připisují Šimonově sektě. Zdá se, že své staré téma „Veliké moci“ aplikoval na trojiční schéma: Šimon se Samařanům prezentoval jako Otec, Židům jako Syn (pouze *zdánlivě* trpící) a světu jako Duch svatý. Vytvořil svůj mýtus o vykoupení, v němž zachránil Helenu („ztracenou ovcí“) z pout neustálého stěhování do různých ženských těl, a kázal spasení z milosti, kdy požadoval víru v sebe a v Helenu. V morálce jinak připouštěl neomezenou svobodu. Šimon si mnohé vypůjčil také z ř. pohanství a ř. filozofie a některé jeho představy se pak v propracovanější podobě objevily v křesťanském *gnosticismu. Irenaeus a další ho považují za prvního významného heretika, původce dlouhého řetězce vzájemně souvisejících bludů. Dnešní badatelé zjišťují, že počátky gnosticismu souvisejí s heretickými podobami judaismu, což může nasvědčovat tomu, že instinkt jejich předchůdců nebyl tak docela nesprávný.

Literatura typu klementovských vyprávění a *Skutků Petrových* obsahuje mnoho smyšlených příběhů o střechách mezi Šimonem a Petrem v Římě. (Kdysi rozšířenou myšlenku, že v klementovských spisech je Šimon kryptogram jména Pavel, již není třeba brát vážně.) Podle Hippolyta se jeho poslední vystoupení minulo cílem. Byl uplán zaživa, přičemž sliboval, že se do tří dnů znovu objeví. To se ovšem nestalo, protože – jak Hippolytos lakonicky poznamenává – „nebyl Kristus“.

BIBLIOGRAFIE. R. P. Casey in BC, 5, 1933, str. 151nn; E. de Faye, *Gnostiques et Gnosticisme*², 1925, str. 413nn; R. M. Grant, *Gnosticism and Early Christianity*, 1960, str. 70–96; A. A. T. Ehrhardt, *The Framework of the New Testament Stories*, 1964, str. 161–164; J. W. Drane, „Simon the Samaritan and the Lucan Concept of Salvation History“, *EQ* 47, 1975, str. 131–137.

A.F.W.

ŠIMRÓN-MERÓN Kenaanské město, jehož král byl spojencem Chasóru (Joz 11,1, pouze Šimrón) a utrpěl v jeho galilejské válce porážku od Jozuova vojska (Joz 12,20). Pravděpodobně totožný s Šimrónem

nem na území přiděleném Zabalónovi v betlémské oblasti (Joz 19,15). Pokud tomu tak je, může jít o dnešní Tell es-Semuniye, asi 5 km JJV od Betléma, ale o této teorii se diskutuje (viz A. F. Rainey, *Tel Aviv*, 3,2, 1976, str. 57–69). *Meróm ve výrazu „vody Merómu“ je zcela jiné místo než Šimrón-merón. Je diskutabilní, zda lze Šimrón na základě LXX tvaru *Symoōn* ztotožňovat s *Šmw'nw/Šm'n* z eg. seznamů z 18. a 15. stol. př. Kr. (z Amarnských dopisů).

K.A.K.

ŠINEÁR Země, v níž se nacházela velká města, např. Babylón, Ereš a Akkad (Gn 10,10). Ležela v nížině, kam přišli starověcí nomádi, kteří zde postavili babilýnskou věž (Gn 11,2), a kam byli Židé odvedeni v době zajetí (Iz 11,11; Da 1,2). LXX toto jméno vykládá jako „Babilónie“ (Iz 11,11) nebo „země Babilónu“ (Za 5,11), což souhlasí s její polohou naznačenou v Gn 10,10. (*AKKAD či Agade, podle něhož byla nazvána S Babilónie.) Hebr. *šin'ar* představuje *šanhar* z klínopisů chetejské a syrské písařské školy z 2. tisíciletí př. Kr. a určité šlo o označení Babilónu, snad o churrijskou podobu jména Sumeru. Toto ztotožnění potvrzuje několik textů (viz H. G. Güterbock, *JCS* 18, 1964, str. 3), čímž jsou starší teorie vyloučeny.

D.J.W.

ŠÍŠAK Libyjský kníže, jenž jako faraon Šešonk I. založil 22. eg. dynastii. Panoval 21 let, přibližně v letech 945–924 př. Kr. Poskytl útočiště Jarobeámovi, který po Achijášově proctování o svém budoucím králování přchal před Salomonem (1 Kr 11,29–40). Ke konci své vlády Šišak napadl Palestinu (r. 925 př. Kr.), v níž tehdy 5. rokem královal Rechabeám. Podmanil si Judsko, jako tribut odnesl poklady Jeruzaléma (1 Kr 14,25n; 2 Pa 12,2–12) a také si činil nároky na panství nad Izraelem, o čemž svědčí jeho zlomená stéla z Megidda. V Amúněv chrámu v Thebách za nechal Šišak triumfální reliéf, na němž je uveden řada palestinských měst; viz *ANEP*, str. 118, obr. 349, str. 290. Viz též *LUBUCI, *SUKELCI. O Šišakově vpádu píše K. A. Kitchen, *The Third Intermediate Period in Egypt*, 1972, str. 292–302, 432–447.

D.F.P.

ŠITÍM

1. Jeden z názvů posledního tábořiště Izraelců před překročením Jordánu, naproti Jerichu (Nu 25,1; Joz 2,1; 3,1; sr. Mí 6,5). V Nu 33,49 je označen delším tvarem tohoto jména, Ábel-šitím („potok [?] akácií“, neboť *šitím* znamená „akácie“) jeden konec ležení. Josephus se zmiňuje o městě Abila, které se nacházelo v této oblasti, 60 stadií od Jeruzaléma (*Ant.* 5. 4), a jehož název obsahuje složku „Ábel“. Abila ležela pravděpodobně u Tell el-Hammamu (Glueck, Aharoni), i když jiní badatelé dávají přednost Tell el-Kefrénu více na SZ. Viz *IDB*, 4, str. 339.

2. „Úval Šitím/akácií“ v JI 4,18, zavlažovaný potokem vytékajícím z chrámu (sr. Ez 47,1–12), nemůže představovat totéž místo, protože předpokládá polohu na Z od Jordánu. Nejpravděpodobněji jde o obecný výraz pro řeku v judské pustině nebo o jméno dolní části Kidrónského údolí, které se z svažuje k Mrtvému moři (není zde patrně míněno Vádí es-Sant).

BIBLIOGRAFIE. H. W. Wolff, *Joel and Amos* (Hermeneia), o JI 4,18 (3,18). O šitímském dřevu se píše

ŠKOLA

I. Ve Starém zákoně

Na Blízkém východě se od nejstarších dob ve školách pravidelně vyučovalo čtení a psaní. Mojžíš, vzdělaný v Egyptě (Sk 7,22), dostal příkaz učít lid Zákonu (Dt 4,10) a nařízením (Lv 10,11). Při tomto vyučování se uplatňovalo opakování a příklad (Dt 11,19), veřejné čtení (Dt 31,10–13) a k tomuto účelu složené písně (v. 19). Za výchovu dětí nesli zodpovědnost rodiče (Gn 18,19; Dt 6,7).

V místních svatyních a v jeruzalémském chrámu nepochybně vyučovali proroci (1 S 10,11–13; 2 Kr 4,1). Chlapci se zde mj. naučili číst a psát (Sd 8,14; Iz 10,19). Abecedu zvládli častým opakováním (Iz 28,10), ovšem většinou předmětů se vyučovalo ústně, formou otázek a odpovědí (Mal 2,12, dosl. „ten, kdo budí, a ten, kdo odpovídá“, avšak zde může jít o strážce).

Žáky (*immûdîm*) učili proroci (Iz 8,16; 50,4; 54,13), jako tomu bylo u králů (např. 2 S 12,1–7). O školních budovách se SZ nikde přímo nezmiňuje,

ale fakt, že kolem r. 75 př. Kr. Šimon ben-Šetaḥ zavedl v Judsku povinné základní vzdělání pro chlapce od 6 do 16 let, poukazuje na existenci takových zařízení již od postavení druhého chrámu. 1 Pa 25,8 hovoří o studentech (*talmîd*) v době prvního chrámu.

V oblasti mezopotámského kulturního vlivu hrálo *vzdělání významnou roli již od 3. tisíciletí př. Kr. Tamější školní texty a náplň učiva se zřejmě uplatňovaly v Anatólii, Sýrii (*UGARIT, *MARI) i samotné Palestině (*MEGIDDO). O mezopotámském vzdělávání a o úloze písařů pojednává S. N. Kramer, *The Sumerians*, 1963, str. 229–248; o egyptském R. J. Williams, *JAOS* 92, 1972, str. 214–222. D.J.W.

II. V Novém zákoně

V NZ nenacházíme žádné důkazy o existenci škol pro hebrejské děti. Zdá se, že základní vzdělání získávaly doma. Synagoga byla střediskem náboženské výchovy, v němž vyučovali zákoníci (Mt 7,29; L 4,16–32; Sk 19,9). Slovo „škola“ se vyskytuje pouze v jednom NZ kontextu (Sk 19,9, KP; EP přednášková síň). Nemáme k dispozici nic, podle čeho by se mohlo určit, zda „škola nějakého Tyranna“ poskytovala základní vzdělání (6–14 let), nebo dávala přednost náročnějším předmětům řeckého učebního plánu – filozofii, litera-

tuře a řečnictví (14–18 let). Západní text přidává ke Sk 19,9 „od páté do desáté hodiny“. Tyrannovy prostory se pronajímaly od jedenácté hodiny dopoledne. Výuka začínala za svítání, stejně jako povinnosti Pavlova povolání (Sk 18,3). Odpolední čas využíval k vyučování v pronajaté školní budově. (*VZDĚLÁNÍ) E.M.B.

ŠLACHA (hebr. *gîd*). Vazivo spojující kosti (Ez 37,6; Jb 10,11).

Výraz zmiňovaný v Gn 32,32 je nejasný. C. A. Simpson cituje v *IB* Robertsona Smithe, který ho vysvětluje na základě představy, že stehno bylo posvátným sídlem života, a Wellhausena, jenž upozorňuje na stopy tohoto zvyku ve starověké Arabii. Dodržování takového obyčeje vyžadovalo odstranění šlachy z kyčelního kloubu ještě před vařením.

V NZ se tento výraz nevyskytuje. B.O.B.

ŠŇŮRA K nejběžnějším SZ termínům patří *qaw*, *qāw* či *qewē*, označující měřicí šňůru používanou k zjištění obvodu chrámového umyvadla (moře, 1 Kr 7,23) nebo k vyznačení města, země či budovy (Iz 34,17; Jr 31,39; Za 1,16). Posloužila k měření vzdálenosti 1 000 loktů od Ezechielova chrámu při zjišťování hloubky vody (Ez 47,3). V rozšířeném významu označuje olovnici, již se prověřovala spravedlnost města či země (2 Kr 21,13; Iz 28,17; 34,11; Pl 2,8), nebo naučení učitele (Iz 28,10.13 KP, [EP žvást], kde máme obraz dětí recitujících abecedu; *qāw* je alternativní název písmene *qôp*).

Výraz *hebel* = provázek, šňůrka se rovněž týká nástroje k dělení země či dědictví (Ž 16,6; 78,55; Am 7,17; Za 2,1). Ve 2 S 8,2 označuje provázek, který odměřil ty, kdo propadli smrti, a ty, kteří byli zachováni při životě.

Pojmy *hūt* (1 Kr 7,15), *pātil* (Ez 40,3) a *šered* (Iz 44,13) se užívají ve speciálním významu. Karminová šňůra, kterou měla Rachab, je *tiqwā* (Joz 2,18.21). (*VÁHY A MÍRY, *UMĚLECKÁ A JINÁ REMESLA). J.A.T.

ŠÓA Ezechiel (23,23) prorokoval, že tento národ spolu s dalšími obyvateli Mezopotámie zaútočí na Jeruzalém. Šóa byl ztotožňován s národem, nazývaným v akkadských pramenech *Sutu* nebo *Su*, což dnes někteří badatelé zpochybňují. Podle Amarských dopisů šlo o semitské kočovníky, kteří ve 14. stol. př. Kr. žili v Sýrské poušti. Později se přesunuli do oblasti na V od Bagdádu a v asyr. záznamech jsou často zmiňováni spolu s *Kutu* (Ez 23,23 je označuje Kóu), jak bojují proti Asýrii. Někteří badatelé (např. O. Procksch) považují za jméno Šóa i výraz, který je v Iz 22,5 přeložen jako „křik“.

BIBLIOGRAFIE. F. Delitzsch, *Wo lag das Paradies?*, 1881, str. 233–237; G. A. Cooke in *ICC*, 1936, o Ez 23,23; R. T. O'Callaghan, *Aram Naharaim, Analecta Orientalia* 26, 1948, str. 88, 92–98, 101. J.T.

ŠÓBAK Aramejský vojevůdce, který ve válce s Amónovci velel vojskům aramejského krále Hadad-ezera (2 S 10,16–18). V dřívějších operacích u Raby, kdy Jóab a Abišaj rozdrtili sýrské vojsko (10–14), o něm nenacházíme žádnou zmínku, ale to může být způsobeno tím, že vojsku velel sám král. Předpokládá

se proto, že svůj úřad zastával po této události. Je uveden jménem (*šóbak*; ř. *sōbak*; sr. *šōpāk*, 1 Pa 19,16–18) jako velitel spojených vojsk ze Sýrie a oblasti na V od Eufratu v bitvě u Chélamu, V od Jordánu. Šó-bak utrpěl smrtelné zranění a Aramejci podlehli Davidovi. D.J.W.

ŠÓBAL

1. Druhý syn Seira, Edómece (Gn 36,20), otec čeledi (v. 23) a chorejský vůdce (v. 29 = 1 Pa 1,38.40).

2. Syn Kálebův a „otec“, zakladatel Kirjat-jearimu (1 Pa 2,50.52), také Judovec (1 Pa 4,1n). 1 a 2 jsou pravděpodobně příbuzní. D.J.W.

ŠÓBI (2 S 17,27–29). Amónovec, kníže Raby. Jeho otec Nácháš (snad syn Nácháše zmiňovaného v 1 S 11,1) prokázal Davidovi laskavost (2 S 10,2; 1 Pa 19,2), pravděpodobně v době pronásledování.

Když David dosáhl vrcholu své moci, prokázal na oplátku laskavost domu Náchášovu. Šóbi si toho nesmírně vážil, a proto byl jedním z těch, kdo Davidově družině poskytli odpočinek a občerstvení, když David ustupoval před Absalómem do Machanajimu. C.H.D.

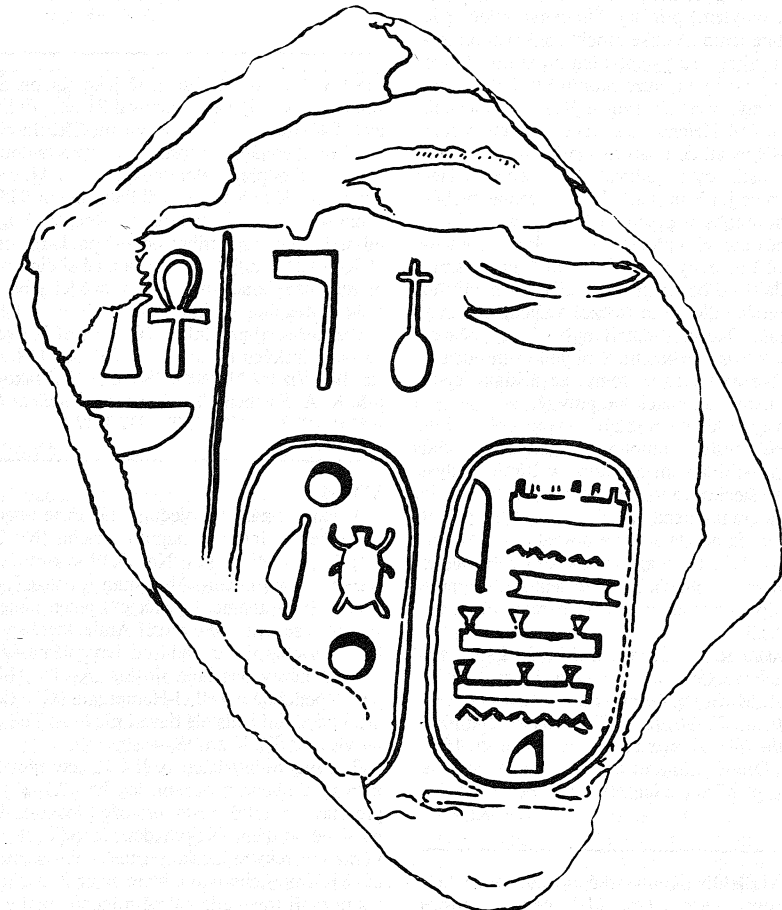
ŠPATNOST viz ZLOMYSLNOST

ŠPERKY A DRAHÉ KAMENY V biblických dobách se stejně jako dnes nosily různé druhy šperků a muži i ženy si jich vysoce cenili (Ex 11,2; Iz 3,18–21). Představovaly vhodný dar (Gn 24,22.53) a staly se důležitou součástí válečné kořisti (2 Pa 20,25). Svědčily o bohatství, zejména předtím, než se začalo užívat mince (2 Pa 21,3), a užívalo se jich jako měřítka hodnoty (Jb 28,16; Př 3,15; Zj 21,11). Mezi různými druhy šperků nacházíme zmínky o náramcích (Gn 24,22.30.47; Ez 16,11), nákotnicích (Iz 3,18.20), náhrdelnicích (Gn 41,42; sr. L 15,8, kde deset stříbrných mincí mohlo být navlečeno na šňůru do podoby náhrdelníku), korunách (Za 9,16; Hospodinův lid je zde přirovnáván k zářivým drahokamům zasazeným v koruně), nosních kroužcích (Gn 24,22), náušnicích (Iz 3,21) a prstenech (Gn 41,42; Est 3,10; L 15,22). Mohly být ze zlata, stříbra nebo jiných kovů (Ex 3,22).

V tehdejších dobách lidé znali značné množství drahokamů a polodrahokamů, z nichž se šperky vyráběly. Byla objevena pečetiďla z karnelou, chalcedonu, jaspisu, achátu, onyxu, křišťálu, krevele, nefritu, opálu a ametystu (D. Diringer, „Seals“ in *DOTT*, str. 218–226). Kamenné byly ceněny pro svoji vzácnost, krásu a trvanlivost. Moderní metody fasetování se neužívalo; kamenné se místo toho zaoblovaly a leštily, příp. zdobily rytinami.

Obecně lze říci, že starověké národy znaly spíše polodrahokamy než drahokamy. Jelikož se mnoho druhů minerálů vyskytuje v různých barvách a vědecká terminologie v této oblasti ještě neexistovala, není určení kamenů zmiňovaných v Bibli vždy snadné a v některých případech můžeme pouze odhadnout, co daný výraz znamená. Etymologie zde mnoho nepomůže, poněvadž slovní základ často znamená pouze „třpyt“, „jas“ apod. Následující seznam vychází z EP.

Achát (š'ḥō, Ex 28,19; 39,12) byl pravděpodobně

Jméno faraona Šišaka, napsané egyptskými hieroglyfy na úlomku triumfálního nápisu, nalezeného v Megiddu. Asi 926 př. Kr.

Starozákonní odkazy (drahé kameny v náprsníku velekněze). Ex 28,17–20 = 39,10–13 = Ez 28,13 (chybí č.7–9)			
MT	LXX	EP	KP
1. <i>'ōdem</i>	sardon	rubín	sardius
2. <i>pi'edā</i>	topazion	topas	topazius
3. <i>bāreqet</i>	smaragdōs	smaragd	smaragdus
4. <i>nōpeq</i>	anthrax	malachit	karbunkulus
5. <i>sappīr</i>	sapfeiros	safír	zafir
6. <i>jāh'ōm</i>	iaspis	jaspis	jaspis
7. <i>lešem</i>	ligrion	opál	linkurius
8. <i>š'ēbō</i>	achatēs	achát	achates
9. <i>'ahlāmā</i>	amethystos	ametyst	ametyst
10. <i>taršiš</i>	chrysolithos	chrysolit	chryzolit
11. <i>šōham</i>	beryllion	karneol	onychin
12. <i>jašpē</i>	onychion	onyx	beryl
Jiné SZ odkazy			
<i>z'ēkōkīt</i>	Jb 28,17	sklo	drahý kámen
<i>rā'mōt</i>	Jb 28,18 Př 24,7 Ez 27,16	korál	korál
<i>gābīš</i>	Jb 28,18	křišťál	perla
<i>p'ēnīnīm</i>	Jb 28,18 Pl 4,7 Př 3,15	perly korály perly	— — —
<i>kadkōd</i>	Iz 54,12 Ez 27,16	rubín rubín	— karbunkulus
<i>'eqdaḥ</i>	Iz 54,12	rubín	křišťál
<i>kerah</i>	Ez 1,22	led	křišťál roztažený
Novozákonní odkazy (Zj 21,19–20)			
1. <i>iaspis</i>		jaspis	jaspis
2. <i>sapfeiros</i>		safír	zafir
3. <i>chalkedōn</i>		chalcedon	chalcedon
4. <i>smaragdōs</i>		smaragd	smaragd
5. <i>sardonix</i>		sardonix	sardonix
6. <i>sardon</i>		karneol	sardius
7. <i>chrysolithos</i>		chrysolit	chryzolit
8. <i>bēryllos</i>		beryl	beryllus
9. <i>topazion</i>		topas	topazion
10. <i>chrysoprasos</i>		chrysopras	chryzoprassus
11. <i>hyakintos</i>		hyacint	hyacint
12. <i>amethystos</i>		ametyst	ametyst

Šperky, drahé kameny a polodrahokamy podle EP a KP.

dnešní achát, druh průsvitného křemene s vrstevami různých barev, nebo mohlo jít o velice podobný onyx. V Iz 54,12; Ez 27,16 (*kadkōd*) nacházíme zmínku o červeném kameni, snad onyxu, smaragdu či rubínu (sr. Ez 27,16, kde Symmachos překládá *karchēdonion*, tedy opál). Ohledně Zj 21,19 viz **Chalcedon**.

Alabastr (Mk 14,3 = Mt 26,7; L 7,37), původně tvar stř. rodu příd. jména *alabastrōs*, označoval alabastrovou nádobku s dlouhým hrdlem, v níž se uchovávaly vonné látky. Před použitím obsahu se hrdlo rozlomilo. Stejně se však nazývaly i jiné nádoby tohoto tvaru, ačkoli byly z jiného materiálu. Starověký alabastr představoval různé druhy uhličitánu vápenatého, vytvořeného postupným ukládáním povlaku z rozpouštění ve vodě podobně jako u stalaktitů. V dnešní terminologii je alabastr měkký kámen, odrůda sádrovce (siran vápenatý).

Ametyst (*'ahlāmā*, Ex 28,19; 39,12) byl dobře známým kamenem, nachově zbarvenou krystalovou odrůdou průsvitného křemene. Vyskytuje se rovněž ve Zj 21,20 (*amethystos*, název odráží představu, že údajně sloužil jako lék proti opilosti).

Beryl (*bēryllos*) ve Zj 21,20 označuje běžný zelený beryl.

Diamant. V Jr 17,1 (*šāmīr*) jde o adamant nebo smírek, formu korundu (vedle diamantu nejtvrdší známá látka), sr. Ez 3,9; Za 7,12). Dnešní diamant ve SZ dobách pravděpodobně neznali (poprvé o něm píše Manilius v 1. stol. po Kr.).

Hyacint je v NZ (*hyakinthos*, Zj 21,20) modrý kámen, akvamarín (modrá odrůda berylu), safír nebo tyrkys. (Podle současné terminologie vypadá hyacint zcela jinak.) Tento výraz označoval modrou barvu (jako podst. jméno znamená v klasické ř. hyacint nebo zvonek), např. ve Zj 9,17 (*hyakinthinos*).

Chalcedon (*chalkedōn*, Zj 21,19) je obvykle považován za zelený kámen, protože Plinius slovem chalcedonský (podle Chalcedonu v Malé Asii) označuje odrůdu smaragdu a jaspisu. (Dnešní autoři takto označují různé varianty průsvitného křemene, včetně achátu, onyxu, kameolu a chrysoprasu.)

Chrysolit (*chrysolithos*) ve Zj 21,20 představuje žlutý topaz (křemičitan hlinitý s fluorem) nebo žlutý křemene.

Chrysopras (*chrysoprasos*, Zj 21,20) je v současném úzu jablkově zelená odrůda chalcedonu, avšak toto určení není jisté. Podle jména snad šlo o variantu zlatavé barvy.

Jaspis (*jāh'ōm*, Ex 28,18; 39,11; Ez 28,13) lze určit jen velmi obtížně. Pravděpodobně to byl bílý, neprůsvitný kámen (možná odrůda ortoklasu). G. R. Driver předpokládá jadeit nebo nefrit. V Zj 4,3; 21,18n (*iaspis*) mohlo jít o zelený křemene.

Karneol (*'ōdem*, Ez 28,13.20; 39,13; *sardios*, Zj 21,20; *sardinios*, Zj 4,3). Tímto výrazem EP překládá také hebr. *šōham* (Gn 2,12; Ex 25,7; 28,8.20; 35,9.27; 39,6.13; 1 Pa 29,2; Jb 28,16; Ez 28,13). Je to zelený kámen (LXX má beryl), případně onyx (průsvitný achát s černobílým žilkováním). Slovo znamená „nehet“, což souvisí se vzhledem kamene. S. R. Driver upřednostňuje rudý karneol.

Korál (*rā'mōt*, Jb 28,18; Ez 27,16) mohl být buď černý, nebo červený korál. Přísně vzato zde samozřejmě nejde o drahý kámen, protože korál je kostra velkého množství mořských polypů. *Rā'mōt* se vyskytuje také v Př 24,7 (MT), ale zde bychom zřejmě měli číst *rāmōt* = vysoký. EP překládá jako „korál“ také *p'nīnīm* v Pl 4,7, kde se jedná o nějaký červený ká-

men (viz níže **Perla**).

Křišťál (*gābīš*, Jb 28,18a) je průsvitná hmota (sr. *'elgābīš* = kroupy), ale G. R. Driver se domnívá, že se zde jedná o sádrovec. Slovo *z'ēkōkīt* (Jb 28,17) označovalo ve starověkém světě nejen křišťál (čistý průsvitný krystal křemene), ale i jakoukoli tvrdou, průsvitnou, bezbarvou látku. Snad šlo i o sklo (EP). *Qerah* (Ez 1,22) se jinde překládá jako „jinovatka“ nebo „led“. Ve Zj 4,6; 21,11; 23,1 (*krystallon*, *krySTALLIZO*) může jít o led nebo křišťál.

Onyx (*jāšpē*, Ex 28,20; 39,13; Ez 28,13) je průsvitný zelený kámen. Ve Zj 4,3; 21,11.18.19 (*iaspis*) může jít o zelený křemene. Ve 21,11 křišťál vzbuzuje představu průsvitnosti, absolutní čistoty.

Opál (*lešem*, Ex 28,19; 39,12; KP linkurius) je obvykle považován za žlutý kámen. G. R. Driver se domnívá, že šlo spíše o modrý kámen, např. tyrkys.

Perla se ve SZ vyskytuje v Jb 28,18a (*gābīš*) KP (EP křišťál). V EP se jako „perla“ překládá *p'nīnīm* v Jb 28,18b (KP klenoty). Stejně hebr. slovo se objevuje také v Př 3,15; 8,11; 20,15; 31,10 a Pl 4,7 (někteří badatelé ho jako opravu uvádějí i v Ž 45,15). Kromě Ž 45,15 a Pl 4,7 má EP na všech těchto místech výraz „perly“, KP také, s výjimkou Př 3,15 a 8,11, kde stojí „drahé kameny“. V Pl 4,7 je v KP „drahé kameny“ a v EP „korály“. *BDB* dává přednost překladu „korály“, avšak E. Burrows (*JTS* 42, 1941, str. 53–64) tvrdí, že tento výraz správně znamená „perly“, ale má také obecný význam „drahokamy“. *Unger's Bible Dictionary* (1957, str. 742) konstatuje, že zde jde o růžové perly, které se nacházely v Rudém moři, což by řešilo problém překladu Pl 4,7, kde se jedná o kámen načervenalé barvy.

Není pochyb o tom, že NZ *margaritēs* znamená „perla“. O perlách se hovoří jako o součásti ozdoby žen (1 Tm 2,9, kde se jejich užívání odsuzuje, a Zj 17,4) a jako o zboží (Mt 13,45n; Zj 18,12.16). Každá brána nového Jeruzaléma je vyrobena z jedné velké perly nebo možná z perleti (Zj 21,21). Nebeské království je jako vzácná perla, kterou se člověk pokusí získat za cenu všeho, co má (Mt 13,45n). Vzhledem ke kontextu není pravděpodobné, že by se toto podobství vztahovalo především na Krista, který dává svůj život za lidi, i když je pravda, že Kristus sám představuje nejlepší příklad toho, co to znamená vzdát se všeho v zájmu Království. Na druhou stranu předkládat křesťanské poselství těm, kdo ho odmítají ocenit, je stejně pošetilé jako házet perly před svině (Mt 7,6; sr. *Didachē* 9. 5, kde se tímto Ježíšovým výrokem ospravedlňuje to, že nepokřtění nemají přístup k Večeři Páně).

Rubín (*kadkōd*, Iz 54,12; 27,16). EP takto překládá také *š'ēbō* (Ex 28,17; 39,10; Ez 28,13), kde šlo určitě o červený kámen (z *kadkōd* = být červený), zřejmě o dnešní sardit (odrůdu kameolu), tj. tmavě hnědou nebo temně červenou odrůdu křemene.

Safír (*sappīr*, Ex 24,10; 28,18; 39,11; Jb 28,6.16; Iz 54,11; Ez 1,26; 10,1; 28,13) je starověké označení lazuritu, tmavě modrého kamene se zlatavými žilkami železitých pyritů („jsou v něm i zrnka zlata“, Jb 28,6). Lazurit je zmiňován i v Zj 21,19 (*sapfeiros*). Moderní safír (modrý korund) nemohl být ve starověku znám.

Sardonix (*sardonix*, Zj 21,20) je v současném úzu odrůda achátu s hnědými a bílými vrstevami, avšak podle *LSJ* se ve starověku označoval jako „sardonix“ kámen se vrstevami různých barev, zatímco kámen, kde na tmavém pozadí vystupovaly bílé pruhy či skvrny, se nazýval „onyx“.

